

„Nyakunkon Hóman Bálint”

Heisler Andrással beszélget Nagy József

– *Indításként igazán beismerhetné, hogy egy végtelenül tehetséges Rejtő-unoka írja a magyarországi zsidó szervezetek királydrámáit.*

– Egy kolléganője shakespeare-i magasságot emlegetett a minap, az is stimmel, de Rejtő nekünk kétségtelenül testhezálóbb. A Mazsihisz a magyarországi zsidóságon belül sokáig monopolhelyzetben volt, amitől elkényelmesedett a szervezet. Aztán a Chábád mozgalom megjelenése véget vetett az egyeduralkodói szerepnek, pech, hogy a kialakuló versenyben egyesek tisztességtelen eszközöket is használtak, ez vezetett a rejtői fordulatokhoz.

– *Tényleg abszurd, ami időnként az ön által vezetett Mazsihisz, a Budapesti Zsidó Hitközség és az Egyesült Magyarországi Izraelita Hitközség háromszögben történik. Pedig azt hinné az ember, hogy a zsidó szervezetek legalább a rettenetes történelmi tapasztalatok miatt összetartanak: őrzik méltóságukat, tisztességüket a külvilág előtt, hiszen minden lopás, egyéni haszonlesés, elvtelen politikai kompromisszum, nevetségessé válás ütőkártya az antiszemiták kezében.*

– A személyes érdekek, mint mindenütt, olykor nálunk is fölülírja a magasabb szempontokat. Ironikusan jegyzem meg: felfogható akár pozitív jelként, hogy ilyen hevesen vitatkozunk egymással. Ebből is látszik, nincs nagy baj. Ugyanis vészhelyzetben rendre összezár a zsidóközösség, Izraelben is általában százfelé húz a tizenöt-hús parlamenti párt, de krízisben har-

monizálódnak az akaratok. A vita nálunk maga az élet, már ha méltányos hangnemben zajlik.

– *A Mazsihiszben tavaly három volt elnök: ön, Feldmájer Péter és Tordai Péter kikényszerítette az akkor éppen Zoltai Gusztáv által vezetett szervezet átvilágítását. Egyebek mellett temetői visszaéléseket gyanítottak, ellenőrizték egy liftberuházás, valamint a Nyári Zsidó Fesztivál gazdálkodását. Miután 2014 áprilisában zárt körben bemutatták a vizsgálat eredményét, Zoltai lemondott, távozása okaként a német megszállási emlékmű körül a kormány és a Mazsihisz között kialakult „anomáliákat” jelölte meg. És ezután mindenféle csodák estek meg velünk, melyekből szerintem semmi sem a véletlen műve. Kezdjük Schwezoff Dáviddal.*

– Nem szívesen, már túlestünk rajta.

– *Schwezoff tavaly nyártól fél éven át vezette a Budapesti Zsidó Hitközséget, korábban volt katolikus kántor, evangélikus lelkész és transzvesztita énekes. Fejvadással kerestek ilyen összetett múltú kádert?*

– Olyannyira nem, hogy a múltját már csak akkor ismertük meg, amikor a Budapesti Zsidó Hitközség élére került.

– *Az meg hogy lehet? Még erre az interjúra is két cerberus által végrehajtott igazoltatás, táskavizit és átvilágítás után, belépőkártyával fel-fegyverkezve léphettem be a Síp utcai Mazsihisz-központba. Erre van ember, arra meg nincs apparátus, hogy lecsekkoljanak egy fővezéraspiránst?*

sokon nyugvó, a pénzzel kreatívan bánó, ám a zsidóság érdekét a hatalommal szemben, olykor annak oldalvizén képviselni képes, erős közösséget épített fel a Mazsihisszel. Zoltai rendszere működött. Van helyette másik, ami szintén működik?

– Van, és folyamatosan épül. De új környezetben, a monopolpozíció megszűnését követően. Az a régi rend valóban rengeteg eredményt ért el, felújított zsinagógákat, létrehozott új iskolákat, sűrűbbre szótta szociális hálónkat, lett zsidó nyári fesztivál, sorolhatnám. Magával a százezres zsidó közösséggel azonban nem foglalkozott senki. Ez súlyos politikai hiba. A mutyizós működési modell nem tette lehetővé, hogy elérjük a szélesebb közösséget, melynek tagjai így lelkes utálattal maradtak távol a rossz hírű Mazsihistől, a Síp utcától. Működésünk minden korábbi értékét el kell ismerni, hibáit világosan kell látni, de a megváltozott környezet új stratégiát igényel. A negyven év kommunizmus elérte, hogy a magyar zsidók nem ismerik kellően a vallást, de a masszív zsidó identitást, az Izraelhez való kötődést a Kádár-rendszer sem tudta megroppantani. A hitközséghez egzisztenciálisan kötődő képviselőkkel jellemezhető rendszer a Zoltai-érában azonban tovább erodálta a közösséget.

– Ön hogyan akar közösséget építeni?

– Nyitottsággal zsidók és nem zsidók felé. Igyekszünk megmutatni magunkat kifelé. Most épp nyitottzsinagógák-napot tervezünk: péntek esti istentiszteletre akarunk meghívni politikai, közéleti szereplőket. Nem topvezetőket, nem minisztereket, hanem, mondjuk, önkormányzatok dolgozóit. Az emberek kilencven százaléka nem járt még zsidó istentiszteleten, azt sem tudja, be szabad-e menni. Jöj-

jenek, lássák, nem történik itt semmi különös, itt is a Mindenható felé fordul a közösség. Magyar zsidók és nem zsidók páratlan közös értékkeremtést hajtottak végre az elmúlt évszázadokban: építészetben, irodalomban, orvostudományban, sorolhatnám. Vagy akár borászatban! Nemrég Tállyán jártam borokóstolón, parasztházban éjszakáztunk, a háziak nem tudtak rólam semmit, azt sem, hogy zsidó vagyok. Kérdeztem, hogy megy soruk, mondták, elég nehezen, bezzeg régen, amikor együtt éltek a zsidó kereskedőkkel, virágzott a falu, hiszen azok a császári udvarig vitték a helyi bort. A falvaktól a nagyvárosokig mindenütt közös értékkeremtés zajlott, ezt kell tudni ma bemutatnunk. És természetesen legyünk nyitottak a zsidók felé. Alljunk rendelkezésre, ha valaki akár ismeretlenül segítséget kér, akár kárpótláshoz, akár ha hozzátartozója temetéséhez intézné a sírhely vallás által előírt örökmegváltását. Jelenleg nincs protokoll, nincsenek fix kapaszkodók, hiányzik a rendszer. Az emlékezetes „temetői botrányunk” is ebből vezethető le.

– Nyomozás zajlik temetőügyben.

– Immár harmadik éve. Írásban sürgettük a befejezését. Ha van felelős, annak elszámoltatásával, ha nincs, az ügy lezárásával. Számunkra a legrosszabb, ha nyitott akták léteznek. Na, ilyenekben szeretnék én rendet teremteni. Számomra ez nem szép örökség.

– Halad? Vári György írta a Népszabadságban: „Zoltai nyilvánvalóan a kikényszerített átvilágítás miatt távozott, az a kicsi, de elszánt és becsületes csoportocska, amely rábírta erre, azt hitte, elég a főnök személyétől megszabadulni, mintha az immár nyolcvan körüli ügyvezető nem a következménye, hanem az oka lett volna a problémának.”

– Haladok, ugyanis én a következményekkel együtt az okokat is igyekszem kigyomlálni. Szervezetelméletből tudjuk: ahol közösségi pénzt használnak föl, legyen az a Mazsihisz vagy nem a Mazsihisz, ott létezik csábítás, kínálkozik lehetőség, hogy megtevédt emberek ne a legoptimálisabban gazdálkodjanak a forrásokkal. Amióta új az elnök és az ügyvezető, ellenőrző mechanizmusokat építünk be, igyekszünk transzparenssé tenni a gazdálkodást, a működést.

– *Zoltai végül is az emlékművita vagy az átvilágítás miatt távozott?*

– Az emlékmű egy holokauszt-túlélő számára vállalhatatlan volt. Az átvilágítás megállapításaival szembesülve pedig belátta, nem képes megbirkózni a felgyülemlett feladatokkal. Ehhez fiatalabb emberre vagy legalább fiatalabb attitűdre van szükség.

6 – *A kormány nem ítélte öregnek a leköszönt elnököt. Mit szól ahhoz, hogy Zoltai Lázár János tanácsadója lett?*

– Már a felkérés sem tetszett, annak elfogadása még kevésbé. Ha egy szervezetet huszonöt éven át vezető ember nyugdíjba megy, s rá két hónapra, egy kifejezetten konfliktusos időszakban a túloldalon, kormánytanácsadóként tűnik föl, hát, ez vet föl morális kérdést.

– *Idézek még Váritól: „A Zoltai-szisztémát leginkább az önsúlya tartotta fenn a rendszerváltástól a NER-ig, az ostromlott erőd képzetet nem volt nehéz rögzíteni a fejekben, bár méretes túlzásra épült. Ebben a közösségben, amelyben még mindig jelen vannak az utolsó hűségesek túlélők, nem nagy kunszt aktiválni a félelmeket, ráadásul a pszichózis haszonélvezői maguk is áldozatok, osztoznak az általuk is gerjesztett, eltűzött félelemben.”*

– Mi a kérdés?

– *Tényleg ostromolják az erődöt? Van Magyarországon számottevő antiszemitizmus? Vagy inkább „méretes túlzás” van?*

– Már hogyan lenne antiszemitizmus?

– *Számottevő?*

– Bár előfordulnak utcai beszólások, szerencsére még kipában járva sem kell fizikai atrocitástól tartani. Az viszont aggasztó, hogy a rendszerváltás óta folyamatosan és markánsan emelkedik az antiszemitizmussal kapcsolatos toleranciaszint. Régebben a kocsmában sem illett olyanokat mondani, ami ma akár az Országgyűlésben is elhangozhat. Ebben hatalmas a pártok, a politikusok felelőssége, és nemcsak a szélsőjobbosoké. Nekik kellett volna megálljt parancsolni, tiltakozni, sikítani már a MIÉP első botrányos megszólalásai idején.

– *Tiltakoztak, sikítottak.*

– Nem eléggé, kevés elköteleződéssel, és mindig ügyelve arra, hogy a választóikkal ne menjenek szembe.

– *A bal néhány szereplője olykor alaptalanul is antiszemitizmust kiáltott egyes fideszesekre. Amivel ott is ellenséget szereztek, ahol nem kellett volna.*

– Az antiszemitizmus mindig veszélyes. Tilos bagatellizálni. Tragédiáink a történelem során mindig kocsmái antiszemitizmussal kezdődtek, aztán jött néhány politikai beszéd, ami átszivárgott a közbeszédbe, a történet végét pedig ismerjük. Jó, most nyilván nem itt tartunk, de ha nem parancsolunk megálljt, ha nincs közös politikai fellépés, bármi megtörténhet. Ezzel együtt elengedhetetlen, hogy az antiszemitizmus-kártyát se pró, se kontra ne használja senki politikai előnyszerzésre. Szomorú tapasztala-

latunk az utóbbi évekből, hogy a demokratikus pártok is sokszor csak akkor állnak ki mellettünk, ha szavazatszerzést vagy nemzetközi kapcsolataik erősödését remélik az ügyből. Németország az etalon: bár nekik is idő kellett a történelem feldolgozásához, de ott a parlamenti pártok legalább az antiszemitizmus kérdésében egységesek.

– *Orbán Viktor zéró toleranciát hirdetett az antiszemitizmusra.*

– Na, ezt kellene átültetni a gyakorlatba. Megjegyzem, Magyarországon minden kisebbséggel szemben rengeteg előítélet él, és a többiekhez képest mi nem is állunk rosszul. Egy mediános felmérés rákérdezett: „Ön kinek nem szeretne a szomszédja lenni?” Első helyen a bőrfejű végzett, aztán a cigányok jöttek, a kínaiak, s a zsidó csupán ötödik-hatodik helyezést ért el. Ha cinikus lennék, ennek akár örülhetnék is. Ám ha abba gondolok bele, mi zajlik a világban, elmegy a kedvem a viccelődéstől. Különösen a szélsőséges iszlám erősödése aggasztó. Itt a Mazsihiszben is magasabbra helyeztük a biztonsági szintet, tudja be ennek az ön vezgatúróját a kapuban.

– *Budapesten is vannak aggodalomra okot adó jelek?*

– Szerencsére nincsenek; ebben a TEK és a kormány információi is megerősítenek bennünket. De Párizs, Koppenhága és Brüsszel után nincs olyan zsidó intézmény Európában, amely potenciálisan ne lenne veszélyben. Zárójelben jegyzem meg: Párizsban sem volt közvetlen előjele a vérfürdőnek. De visszatérve: fontos, hogy már a verbalitás szintjén gátat szabjunk az antiszemitizmusnak.

– *Mit gondol a Jobbik néppártosodásáról, puhuló retorikájáról, cukisodásáról?*

– A Jobbik maga jottányit sem változott, én csupán a Jobbik négyöt vezetőjének új kommunikációját látom. De ha alánézünk a mosolygós beszédnek, a cukisodás kipukkan, és változatlanul ott a legsötétebb rasszizmus, elég csak a honlapjukat megnézni. El vagyok képedve, ahogy a fél ország beveszi ezt a kamut. Ma az igazi abszurd az, hogy Vonáék újabban hiperszenzitíven reagálnak az antiszemitizmusra. Például amikor ismeretlenek Gyöngyösön lerombolják a zsidó temetőt, Vona az első, aki felhívja a helyi zsidó közösség vezetőjét, miben segíthet.

– *Nem hisz abban, hogy idővel a felszín alatt is változik a Jobbik?*

– A Jobbik nem átalakításra, mérséklésre, konszolidálásra szorul. Egész egyszerűen nincs szükség szélsőséges alakzatra. El tudom fogadni a jobboldali értékrendszer létét, tisztelem a konzervativizmus értékeit. De a zsigeri gyűlöletnek nincs helye a politikában, így az annyi gyűlölettel átitatott szereplőre, mint a Jobbik, nincs szüksége az országnak.

– *Betiltatná?*

– Demokráciában élünk. El kell szigetelni őket.

– *Másfél millió választó támogatja a Jobbikot.*

– A másfél millió ember többségének fogalma sincs a Jobbik valódi tartalmáról. Nekik és mindenki másnak egyet tudok javasolni: szélsőséges párttal ne álljon szóba.

– *A Mazsihisz mely pártokkal áll szóba?*

– Minden demokratikus párttal szóba állunk. Más kérdés, hogy a pártpolitikától igyekszünk távol maradni, egyik erő mellett sem tesszük le voksunkat. Értékek alapján politizálunk, és nekem mindegy, hogy azt az értéket éppen

fideszes, szocialista, jobb- vagy baloldali párt hordozza. Ebben az ügyben házon belül is jó ideje vannak vitáim. Tíz éve konferenciát szerveztünk a holokausztoktatásról, javasoltam, hívjuk meg rá Pokorni Zoltán exminisztert is. Rengetegen felháborodtak, mit keresne ott egy fideszes. Azzal érveltem, aki bevezette a középiskolai holokausztoktatást, akinek volt koncepciója és ereje a terv megvalósításához, nem hiányozhat egy ilyen tudományos eseményről. Meghívtuk, eljött.

– *Mióta ön vezeti a Mazsihiszt, a szervezet sokat ütközik a kormánnyal. Egyesek szerint kompromisszumokkal gyorsabban haladhatna.*

– Szeretnénk együttműködni, de a kooperációt nagyon megnehezíti, ha a kormány olyan történelmi szereplőket kíván piedesztálra emelni, akik intellektuális teljesítményük mellett virtigli antiszemitaak voltak. Emlékezzünk csak a Wass Albert és Tormay Cécile körüli ügyre, s most nyakunkon Hóman Bálint.

– *Hóman nagyot alkotott a közoktatásban, rengeteg tehetséges szegény gyereket emelt ki a nyomorból. Utóbb népbírósági perében még Kocsary Domokos is kiállt mellette, ráadásul a Fővárosi Törvényszék idén márciusban bűncselekmény hiányában mentette fel őt posztumusz a háborús bűntett vádjától. Mi történne, ha nagyvonalúak lennének vele kapcsolatban?*

– Nem lehetünk nagyvonalúak egy kimondottan antiszemita politikussal. És a hatalom sem lehetne az. Ugyanis ha azt látják az emberek, hogy lehet zsidózni, mert elviseli a társadalom, ha azt látják, hogy antiszemitaak utólag rehabilitálhatók, iskolák nevezhetők el róluk, bekerülnek pozitív szereplőként a tankönyvekbe, akkor az antiszemitizmus kevésbé lesz bélyeg, a zsidó-

zás a vállalhatatlan kategóriából átcúszik oda, hogy egyszer csak belefér a pluralizmusba. Hóman közös történelemkönyve Szekfűvel valóban értékalkotás, a korában rendkívül haladónak számító oktatási rendszere előtt szintén meg lehet emelni a kalapot, de aki antiszemita, állítom én, az mindörökké kiírja magát a példaképek közül, kiírja magát az értékteremtők közösségéből.

– *Mit reagált a kormány az önök Hóman-véleményére?*

– Egyelőre nincs válasz.

– *Nem a hivatalos részét kérdőzem. Hanem amikor ön négyszemközt leül onnét valakivel, vagy akár csak összefutnak egy konferencián, fogadáson, s megkérdi, „mi a túróért jöttetek elő Hómannal, János?“, olyankor mi a reakció?*

– A profi politikusok négyszemközt is profik. Mindig kapunk valami szép, kerek választ. Rendre gyönyörűen nyilatkoznak, itthon éppúgy, ahogy külföldön, szólnak felelősségről, elhangzik, hogy a zsidók éppolyan tagjai a nemzetnek, mint a nem zsidók. Hibátlan! Másnap meg elkezdődik Hóman rehabilitálása, vagy kiszivárog, hogy konferencia készül Wass Albertről. És ez a kettősség bizony feszültséget generál. Az elveinkből mi nem engedhetünk. Hatszázezer áldozatunk emléke megköveteli tőlünk a hiteles emlékezést.

– *Tavaly a Sorsok Háza és a német megszállási emlékmű építésének leállítását követelték, ám erre a kormány nem volt hajlandó, mire ön kilátásba helyezte, hogy a Mazsihiszt lemondja részvételét a holokauszt-emlékév rendezvényein, megjegyezve, abnormálisnak tartaná, ha a hetvenedik évfordulón zsidók nélkül emlékezne a kormány a holokauszt áldozataira. A kor-*

mányt a zsidó szervezetekkel zajló tárgyalásokon képviselő Lázár János ezt ultimátumnak minősítette, s kijelentette, a Mazsihisz ezzel „nem lesz képes megbontani a magyarok és a zsidók együttélését”.

– Lázár János nagyon okos ember, tudta, komoly jelentősége lesz a döntésünknek. Szóltunk előre, bojkottálunk, ha nem haladunk az emblemikus kérdésekben. Ő pontosan megérezte a dolog súlyát.

– *Végül lett mazsihiszes bojkott, ám számos más zsidó szervezet részvétele miatt nem jött be a „zsidók nélkül a holokauszt áldozataira” fenyegetés.*

– Ettől még komoly erkölcsi erje volt a gesztusunknak, növekedett is közéleti ázsióink. A konfliktus nem jött jól se a kormánynak, se nekünk, és leginkább nem jött jól az országnak. Ezt felismertük, és a közös erőfeszítéseknek hála szeptemberre megszűnt a nyílt szembenállás, igyekszünk együttműködni. Az őszinteség rendkívül fontos, ezért személyesen hívtam fel a minap Takács Szabolcsot, s jeleztem, most a Hóman-ügy veszélyezteti a kooperációt, valamint az államtitkár úr által vezetett IHRA munkáját. A kormánynak elemi érdeke együttműködni a társadalom minden csoportjával. A vasúti szakszervezettel, az ápolónókkal, a pedagógusokkal éppúgy, mint a zsidó érdekképviseléssel. Mindenkivel szót kell érteni, velünk már csak amiatt is, mert a zsidó közösséget az önérvényesítő képessége, a kapcsolatai, a történelmi tapasztalatai különösen erőssé teszik. Azonos az érdekünk: tisztességes, konzolidált Magyarország-kép éljen mindenütt a világban. De mi nem arra vagyunk megalkotva, hogy harcoljunk a kormánnyal, csupán a saját értékeinket akarjuk megőrizni.

Hóman Bálintot nem fogjuk okézni! Sem most, sem később.

– *Lázár korrekt tárgyalópartner?*

– Kiválóan végzi, amit ráosztottak.

– *Bízunk benne?*

– Igyekszem. Kölcsönös bizalom nélkül nincs eredmény.

– *Lázár már hódmezővásárhelyi polgármesterként kiállt a zsidóságért, településén zsinagógát újított fel, felvette a kesztyűt az antiszemitákkal, sőt úgy általában keményen fellépett mindenféle kirekesztés ellen, egyebek mellett megszüntette Vásárhelyen a roma gyerekek iskolai szegregálását. Ez elég jó alap a bizalomhoz, nem?*

– Lázár büszke lehet arra a viselkedésére, nálam kiérdemelte a filoszemita jelzőt. De mindenkire vonatkozik a politikusokra érvényes szabály: a hatalomgyakorlás mindig mindent felülírhat.

– *A Sorsok Háza kapcsán jó ideje gyomrozzák egymást. Ha jól bogozom a szálakat, a Mazsihisznek most az a fő problémája, hogy a terrorházás Schmidt Mária vezeti a projektet.*

– A projekt vezetőjének személye alapvető kérdés, amibe mi nem tudunk beleszólni.

– *Mindent megtesznek ellene.*

– Schmidt Mária nemzetközi szakmai elismertsége ma a béka fenéke alatti, egyetlen jegyzett holokauszt-szakértő sem hajlandó együtt dolgozni vele. Megbízását Lázár Jánostól kapta, így az ő joga és felelőssége visszahívni a Sorsok Háza-projekt éléről. Ha egy európai szintű intézményt akarunk a szakszerűen megépített józsefvárosi központban, ahhoz nemzetközi reputációjú vezetőre van szükség.

– *Schmidt Mária azt állítja: ön közös platformon áll Lázárral és Zoltaival. Most akkor ki van kivel?*

– Hogy Schmidt Mária mit miért mond, azt én már rég nem értem.

– *A Sorsok Házába a kormány rengeteg pénzt, hat és fél milliárd forintot tesz, cserébe Lázár csupán annyit kér: a zsidó szervezetek egy-mást között jussanak kompromisszumra, mi legyen az épületen belül.*

– Az épület látványtervei szépek, de az üzenetét nem ismerjük. Az önmagában semmit nem jelent, hogy Schmidt Mária azt mondja, hogy a Sorsok Háza tartalma egy oral history, amely elmeséli a holokauszt történetét. Kevés. Felelősséget csak úgy lehet vállalni a kiállítás tartalmaért, ha megismerhetővé válik annak forgatókönyve.

– *Miért nem tesznek le közös koncepciót a zsidó szervezetek?*

– Mert ez nem a mi projektünk, hanem a kormányé. Állami projekt, mindannyiunk pénzéből épül. Nem a zsidó szervezetek feladata a tartalom kialakítása, viszont felelőségünk a hitelesség biztosítása. Nehéz lecke ez mindenkinek.

– *Lázárék úgy vannak vele, ha ők határozzák meg, mi legyen a kiállítás, biztosan lesz pár tiltakozó zsidó szervezet, ha másért nem, hát hogy felhívja magára a figyelmet.*

– Nem mi kértük a Sorsok Házát. A projekt a kormányé.

– *Itt a lehetőség, hogy önök a kedvükre alakítsák.*

– Szerintem meg az a megoldás, hogy a kormány kijelöl egy csapatot, amellyel ezt az egészet képes konszenzussal megvalósítani.

– *A kormány kijelölte a csapat vezetőjét, Schmidt Máriát, de önök már itt vétőznak.*

– Ez nem igaz. Mi tudomásul vettük a kinevezését. Elkezdtük vele az együttműködést. Mára azonban bizonyossá vált, nem tartható a projekt élén a jelenlegi vezetés. És nem azért, mert a Mazsihisznek

tetszik vagy nem tetszik a projekt, és nem is azért, mert Schmidt Máriát én szeretem vagy nem szeretem, hanem mert az általa irányított munka nemzetközileg soha nem lesz elfogadva.

– *Ja, hogy az a helyzet, hogy ha Schmidt Mária csinál jót, azt nem szereti a nemzetközi, ha meg nem Schmidt Mária csinálja ugyanazt a jót, azt meg szereti?*

– Mária mögé lehetetlen nemzetközi elismertséget felsorakoztatni. Ennek lehetőségét ő már eljátszotta.

– *És ha az önök koncepcióját valósítaná meg?*

– Abból a hat és fél milliárdból nemzetközi szinten is csodát lehetne csinálni. Olyan szintűt, mint a varsói zsidó múzeum. De hangsúlyozom: kormánykompetenciáról van szó! Nekik kell ezt megalkotni. Ez az ő feladatuk. Nem vesszük vállunkra a felelőséget. Ha lesz koncepció, természetesen nem titkoljuk el a véleményünket, hiszen a zsidó szervezetek involválása elkerülhetetlennek tűnik. Csak sajnos jönnek ezek a politikai... nem jut eszembe az idegen szó. De a magyar sem.

– *Jó duma!*

– Mondjuk úgy, politikai megfontolások! Nem teljesen világos, a kormány egységes-e a kérdésben. Lázár és Schmidt Mária között látványosak a konfliktusok, mégis minden marad a régiben. Vajon miért?

– *Lázár fölött egyedül Orbán áll.*

– Ez megint a kormány területe. Tegyük a dolgukat, ahogyan nagyapám szokta volt mondani, „úgy, hogy azok jóra váljanak”.

– *Van hely, van pénz, van akarat, még sincs produktum, csak egymásra mutogatás. Kicsit piti.*

– Ha lesz egy normális koncepció

ció, mi, ahogy jeleztük, partnerek leszünk. Sőt örömmel közvetítünk a Jad Vasem vagy a washingtoni Holokauszt Központ felé. Megvan-nak a személyes, szakmai kapcsolataink. Szuper jó dolgot lehetne csinálni ebből.

– *Az miért van, hogy ön egy ideje nem Sorsok Házaként, hanem józsefvárosi projektként emlegeti az ügyet?*

– A távolságtartás.

– *Minek még így is bökdösni egy-mást?*

– Ez is a tárgyalás része.

– *Mikor fog állni a Sorsok Háza?*

– Minek sietni? Nyugalomra lenne inkább szükség, ügyelve a hitelességre, az érzékenységekre, a szentivitásra. Ilyen volumenű munkához idő kell. Természetesen az épületet – a Józsefvárosi pályaudvar épületét – az átmeneti időre is vétek üresen hagyni. Ezért javasoltuk, hogy rendezzünk be ideiglenes kiállítást, ahogy történt ez a Páva utcában és más létesítményekben is.

– *Legyen sok pénzből, sok energiával egy átmeneti kiállítás, amit szintén ki kell találni, meg kell róla egyezni, el kell készíteni, föl kell állítani, aztán majd le kell bontani, el kell szállítani, tárolni, leltározni, csak mert nem sikerül dűlőre jutni a Schmidt Mária-dilemmában?*

– Az ideiglenes is tud jó lenni! A Páva utca megnyitása körül is jókora vihar kerekedett, történészek estek egymásnak, aztán ahogy közeledett a határidő, kitaláltatott, hogy egy évig az Auschwitz-albumot mutassák be, és megrázó anyag állt össze egy magyar transzportról. Közben a szakemberek sikeresen kialakították a végleges narratívát, és elkészült a ma is látható állandó kiállítás. Nincs itt semmi gond.

– *A Sorsok Házába milyen hosszú ideigleneset képzel?*

– Lehet egy év, kettő, akármeny-nyi, a lényeg, hogy a lehető legnagyobb konszenzussal megalkotott végleges koncepció szülessen.

– *Lázár teljes konszenzust követel a zsidó szervezetek között.*

– Teljes konszenzus – ebben az egyben igaza van Schmidt Máriának – még soha semmiben nem volt. A lehető legteljesebbet kell megcélozni, a miniszter is nyilván erre gondolt.

– *A magyar zsidó szervezetek egyike jobbra húz, másika balra. A Zoltai utáni, ön által vezetett Mazsihisz kérlelhetetlen a kormánnyal, a Köves Slomó-féle Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség pedig...*

– ...nálunk lényegesen közelebb pozicionálta magát a jelenlegi hatalomhoz, igen. Nincs ezzel baj.

– *Összebeszélten különbözők, hogy mindenfelé legyen kapcsolódási pontjuk, vagy ki-ki megy a maga feje után?*

– Mindenki a maga elvei szerint működik. Ahogy már érintettük, a zsidóságot a sokszínűség jellemzi. Jó ez? Jó kell hogy legyen, hiszen a zsidóságnak háromezer évig nem volt hazája, diaszpórában szanaszét élt a világban, mégis hazát tudott teremteni, miközben a történelemben sorra tűntek el más népek, birodalmak. A sokszínűség jó stratégia, Magyarországon is üdvözlendő, hogy számos árnyalatban létezzünk. De a sokszínűségből óhatatlanul következnek a szervezetek közötti konfliktusok, ezeket folyamatosan orvosolni kell. Ma Magyarországon öt zsidó felekezet létezik, a Mazsihisz a legnagyobb, Slomóék markánsak, aztán önálló hitközségként, a Mazsihisz szövetségén belül ott találni a vallási alapokat biztosító ortodoxiát, és van még két reformkö-

zösség. Vallásgyakorlásunkban találni bőségesen közös elemeket, a Tóra tisztelését, de sok tekintetben különböznek vagyunk.

– *A Mazsihiszen belül sem egyértelmű, merre az előre, bár a közelmúltban nagy többséggel erősítette meg önt az elnöki poszton a szervezet.*

– Méghozzá kétharmaddal! Ami Magyarországon 2010 óta emblematikus arány!

– *És ami tán annak is köszönhető, hogy a finisben közleményben soroltak be ön mögé mások mellett olyan ismert közélők, mint Bitó László, Hegedűs D. Géza, Heller Ágnes, Konrád György, Kornis Mihály, Komoróczy Géza, Sándor Pál, Ungvári Tamás, Vásárhelyi Mária, Vince Mátyás és Závada Pál. Amúgy ön azzal kampányolt, hogy független Mazsihiszt építene, a riválisáról, Horovitz Tamásról viszont úgy nyilatkozott, alattvalói sorba taszítaná a szervezetet.*

12

– Pontosítok. Azt állítottam, hogy Horovitz Tamás attitűdje túlzottan kompromisszumkész. S hozzátettem, hogy rövid távon alattvalói pozícióból is el lehet érni eredményeket. Mindezt felelősen gondoltam.

– *Horovitz, meglehet, hamarabb tető alá hozná a Sorsok Házát.*

– Ha a Mazsihisz hosszú távon is erős akar maradni, akkor egyenes derekú, saját véleményével rendelkező, büszke, független közösségként kell viselkednünk.

– *Horovitz befeküdt volna a kormánynak?*

– Tamás ma is a Mazsihisz vezetőségének megbecsült tagja. Nézeteit e grémiumon belül képviseli. Sok kérdésben bizonyára nálam engedékenyebb, de vannak ügyek, amelyekben szigorúbb véleményvel bír.

– *Például Hómanban?*

– A Hóman Bálint-ügybe ő talán nem ilyen intenzitással állt volna bele, de a döntést a vezetőség tagjai közösen hozták.

– *Osztották egymást rendesen a kampányban.*

– Tőlem lehet éles a kampány, nyílt, őszinte, csak mocskos ne legyen.

– *Ez a kampány milyen volt?*

– Egy bizonyos oldalról szintiszta mocskolódást kaptam.

– *Két oldal volt: az öné és a másik. Az egyik rabbi úgy fogalmazott a finisben, hogy ez a belső háborúskodás tönkretelheti a Mazsihiszt.*

– Az én lelkiismeretem tiszta, hiszen nem voltam hajlandó részt venni mások szidalmazásában. Egyetlenegy körlevelet írtam, abban válaszoltam a méltánytalan vádakra, és jeleztem, több szót ilyenre nem vagyok hajlandó vesztegetni. Szerencsére a kétharmad kellő legitimitást biztosít a belső háborúskodás lezárására. Megjegyzem, ellenfeleim rettenetesen megdöbbentek a kétharmadon, mert előtte a pizskos kampánnyal belehitték magukat a győzelembe.

– *Lázár János mit szólt? Gratulált?*

– Kaptam gyönyörű leveleket a kormány tagjaitól is. Tudom, a kormány számára kevésbé voltam kívánatos jelölt, de meggyőződésem, hogy velem hosszú távon lehet majd együttműködni. Úgy kell kooperálni, hogy közben ne csúszszunk bele a kollaborációba. Szűk mezsgye, lásd Hóman Bálintot. Szó nélkül hagyjuk? Üvölsünk? Szerintem legyen mindig határozottak, sose hisztérikusak, jelezzük nagyon pontosan, mit várunk el partnereinktől s a mindenkori hatalomtól.